A Comparison of the Parables in the Holy Quran and the New Testament

Fereshteh Darabi[*]
Abbas Ashrafi[**]

Abstract

The Arabic term of "Mathal" used in this study is one of the divisions of Parable. It includes everything by which a similarity between a non-sensible and a sensible meaning is created and consequently a far concept from mind becomes tangible and understandable for man, and thus a way of perceiving is opened by which the understanding of many religious and rational concepts become easy. In fact, it is like a kind of argument to serve the proof of a subject that is generally mental and rational.

This research, while using the librarian-documentary method, based on the qualitative method of content-inferential analysis, has managed to take some steps towards establishing a dialogue for religions. In the form of this research, a comparative study, as in the two great books of the Holy Quran and the Gospel of Sharif. In the first place, the topics of the Holy Qur'an and the New Testament are examined. The results of the analysis of this section are as follows.In both books, the two great religions have been chosen to express the principles. And the most important topics that have been raised to guide people are the most important of them is the belief in the Holy Qur'an as monotheism and polytheism, and in the Gospel, as the kingdom of God. And other important issues are ethical issues that the Holy Quran has described as ethical vices that cause the collapse of any society, such as grudge, cruelty and abstention, and in front of the gospel, pride has been expressed in the form. Both books deal with the correct and incorrect patterns for the audience, and the difference in the presentation of the patterns is that they are typical of the Qur'an; that is, the presentation of the real and historical patterns people are familiar with and the news of their personality and their lives in previous books and Through the people of the book, he had come to the people, but in front of the Gospel, he has been portrayed; and the characters in the example are not real and true. In both books, in the form of a parable, he has blamed corrupt religious scholars and likened them to their audience in a manner that is understandable to the public.

But along with all these issues, Qur'anic parables can be considered more socially. Parables like charity, hypocrisy and duality of individuals, and the presentation of the correct and incorrect model in society all signify this. But in spite of these, in other examples, he gives birth to the eternal life and that worldly life and societies should not be overbearing. In contrast to evangelical parables, most are aspects of individualism and self-individualization. Parables such as: praying and not guilty, which put people at the heart of society and society, signify this. In this way, the greatest number of proverbs in the Qur'an is devoted to the issue of monotheism and polytheism, and in the New Testament, the description of the kingdom of God. In terms of verses like, the Qur'anic parables are more versatile than the New Testament

[*] Ph. D. Student of Quran and Hadith, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
fereshteh_darabi81@yahoo.com
[**] Assistant Professor, Department of Quran and Hadith, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
(Responsible author) ashrafi@atu.ac.ir

Received: 18.05.2017 Accepted: 11.12.2018

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Doi: 10.22108/coth.2018.104207.1060

parables. In Qur'an, it is codified, deductive, individual, historical, and descriptive, but in the New Testament, it is codified, descriptive, deductive, and historical, in the New Testament, such as the person who introduced the pattern, does not exist

Finally, for the purpose of examining the length of the likes of the two books, the criteria for measuring them were considered, so that those with the length of sentences between 1 and 5 sentences are considered as short proverbs. In this assessment, the number of Quranic likes from They were short-sighted. To measure the average likelihood, 6 to 10 sentences were included in the index. The number of the Quran's likes after the likes of the shortest time has given them the most benefit. For the purpose of measuring the long promise, the criterion has been taken from 10 sentences that have the smallest number among the Quranic verses, but against the highest number of proverbs of the New Testament.

Finally, this analysis and comparison can be concluded that the Holy Quran ultimately uses this form of expression. If he has spoken in the New Testament, and in detail, his likeness.

Finally, one can conclude that both books have used the form and manner of reference in their mission as a mission and observer. Numerous topics and concepts, like those of the two books, are topics that are definitely a necessity for people to live better and be happy. The beauty of this form of expression is that it is always colorful and ineffective on it, and on the other hand, because of the interesting nature of this way, these verses are much better in the minds of the people, and are comfortable in conversations and among people as witnesses Examples are used. Of course, this issue is far more tangible and practical in the Qur'anic paradigms, in order to make it smaller and shorter.

Keywords: Proverbs, the Koran, the New Testament parable, content analysis.

Bibliography

- The Holy Quran, translation of Makarem Shirazi
- Gospel, New Millennium Translation
- Proponents, Taghi, Coding and Ramsey Stories in Persian Literature, Tehran: Scientific and Cultural Company, 2010
- Hosseini, Jafar, Eslib al-Bayan fi al-Quran, Tehran: Al-Taba'i and Al-Nashr Waran al-Sathafa and al-Harshad Islamic, 1992
- Hekmat, Ali Asghar, The Proverbs of the Quran A chapter on the history of the Holy Qur'an, Tehran: Print House of the Parliament, 1954
- Sima, Literature Dictionary of Literatures, Tehran: Pearl, 1992
- Zarkeshi, Badruddin, Al-Burhan Fayyas al-Quran, Beirut: Dar al-Ma'rafa, 1989

elheim, Rudolph, Ancient Arabic Proverbs, Translator: Ahmad Shafieha, Tehran: University Press, 2002

- Sobhani, Ja'far, al-Emtasal al-Quran al-Kareem, Qom: Al-Sadeq(AS) Institute ,2000
- Siyooti, Jalal al-Din, Mastery in the Sciences of the Quran, Beirut: Dar Al-Kitab Al-Arabi,2000
- The Knight, Jean and Allen Gruber. Dictionary of Symbols, translation by Soodabeh Fazahli, Jayoun Publishing, 1999.
- fayruzabady, muhamad bin yequb, basayir dhawy altmyyz fy latayif alktab aleizayz, bithqyq: muhamad ealy nujar; ebdalely tahawy, qahirh: jamhwryt misr alearabiat, wizarat alawqaf, almajlis alaely lilshiyuwn alaislamiat, 1995
- Ezziz, Fahim, Danesh, The Interpretation of a Jewish Century, by Mary Naji Najad, Q: Daneshgah Mafid Publishers, 2013
- Kassemi, Hamedamahmad, Muthahi Quran, Tehran: Aswa, 2003
- Léon Zouffour, Gazzawih, Farhang Islamic Books, Tehran: Canon John Rasul, Without history
- Majali, Mohammed Baqir Bin Mohamed Taki, Bahar Al Anwar, Beirut: House of Revival of Arab Heritage, 1983
- Makarem Shirazi, Nasser, Proverbs of the Quran, Q: The propagation of the descendants of Joan, 2003.

الهیات تطبیقی
نوع مقاله: پژوهشی
سال دهم، شماره بیست و یکم، بهار و تابستان ۱۳۹۸
ص٤٥- ٦٢

بررسی و مقایسهٔ امثال در قرآن کریم و عهد جدید[۱]

فرشته دارابی*- عباس اشرفی**

چکیده

مراد از مثل در این پژوهش، خلاصه‌شدهٔ داستان در قالب تشبیه است. درحقیقت مثل، نوعی استدلال در خدمت اثبات موضوعی است که عموماً ذهنی و عقلی است. مثل، ترسیم خیال است که در وهم حالت تجسد پیدا می‌کند؛ به‌گونه‌ای‌که شنونده شخصاً در معرکه حضور دارد. حوادث را از نزدیک مشاهده می‌کند. بدون تردید خداوند از پنهانی‌های روان بشری آگاه و مطلع است؛ به همین دلیل مثل‌های دینی به مراتب بهتر از دیگر امثال بیان‌کنندهٔ حقایق پنهانی و غیرمادی است. مثل‌های دینی با ایجاد مشابهت و همگونی میان معانی معقول و اشیای محسوس به معانی تجسم می‌بخشند تا از رهگذر آن معانی دینی هرچه بیشتر به فهم و ادراک مخاطبان نزدیک‌تر شوند. این پژوهش از روش کتابخانه‌ای – اسنادی استفاده شده و با تکیه بر روش کیفی از نوع تحلیل محتوایی – استنباطی در پی آن است تا گامی هر چند اندک برای بسترسازی در زمینهٔ گفتگوی ادیان بردارد؛ به همین دلیل در این پژوهش در وهلهٔ نخست موضوعات امثال قرآن کریم و عهد جدید بررسی شده است؛ بدین صورت که بیشترین تعداد امثال در قرآن به مسئلهٔ توحید و شرک و در عهد جدید به توصیف ملکوت خداوند اختصاص دارد و از لحاظ اقسام مثل، مثل‌های قرآنی تنوع بیشتری نسبت به مثل‌های عهد جدید دارند و به‌ترتیب در قرآن، رمزی، قیاسی، فردی، تاریخی و توصیفی‌اند؛ اما در عهد جدید به‌صورت رمزی، توصیفی، قیاسی و تاریخی‌اند. مراد قسم مثل فردی است، امثال به فردی، رمزی، قیاسی، تاریخی و ...

واژه‌های کلیدی

امثال، قرآن کریم، عهد جدید، تمثیل، تحلیل محتوا

---

[۱] این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی مصوبهٔ ۱۳۹٤/۳/۱ با حمایت مادی و معنوی دانشگاه علامه طباطبائی انجام شده است.

* دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران fereshteh_darabi81@yahoo.com

** استادیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (مسؤول مکاتبات) ashrafi@atu.ac.ir

تاریخ وصول: ۱۳۹٦/۲/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۹/۲۰

Copyright © 2019, University of Isfahan. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (http://creativecommons.org/licenses/BY-NC-ND/4.0/), which permits others to download this work and share it with others as long as they credit it, but they cannot change it in any way or use it commercially.

Doi: 10.22108/coth.2018.104207.1060

مقدمه

مثل از مهم ترین و مؤثرترین راههایی است که متکلم را در انتقال مفاهیم پیچیده و دیریاب یاری می رساند و با به اندیشه واداشتن مخاطب، مسیر انتقال پیام به او را هموارتر و آسان تر می کند. همین امر سبب شده است تا یکی از ابزارهای رایج ادیان برای تربیت آدمی، تشریح برخی از موضوعات و مسائل با تکیه بر مثل باشد؛ زیرا حقایق دشوار عقلی را به لباس مثال‌های حسی در می‌آورند.

با توجه به اینکه معجزهٔ مقدس دین اسلام از جنس زبان و بر اوج فصاحت و بلاغت است. به همین دلیل از اسالیب متفاوتی برای تفهیم مطالب و مفاهیم برای هدایت بشر بهره گرفته است که به حق یکی از مؤثرترین این اسلوب ها مثل است که تعداد مثل های قرآنی اندک نیستند. از طرف دیگر، حضرت عیسی(ع) مشهور به استفاده از زبان مثل و بهره گیری از ابزار مهم برای تفهیم مطالب به مخاطبان بوده است.

حقیقت انکارناپذیر این است که بسترسازی برای تقریب ادیان الهی امکان پذیر است و بحث و گفتگو دربارهٔ آن در این برهه از زمان، لازم و حیاتی است. این در حالی است که گنجینه های معنوی و عرفانی و ادبی ادیان آنچنان غنی و پربار است که می تواند برای همهٔ نسل ها در همهٔ سطوح و در همهٔ زمان‌ها، هدایت‌کننده و جهت‌دهنده باشد. یکی از مهم‌ترین معارف مشترک در ادیان، مثل است. مثل از مؤثرترین شکل های ادبی برای تبلیغ آموزه‌های دینی و اخلاقی بوده است.

به همین دلیل امثال ازجمله موضوعات مشترک بیانی، میان تعالیم قرآن کریم و عهد جدید است. این قالب بیانی، نه در اسلام و نه در مسیحیت به شکل شایسته، مطالعه و پژوهش موشکافانه و روشمند نشده است و از سوی دیگر، باید اذعان کرد در بررسی مثل های متون مقدس دینی همواره به پوسته و ظاهر این مثل های اکتفا شده است و عمدتاً از دیرباز دانشمندان و پژوهشگران علوم قرآنی، وجههٔ همت خود را صرف بحث های بلاغی و آرایه های لفظی و اعجاز بیانی کرده‌اند. به‌خصوص در سال های اخیر به جنبه های ادبی متون دینی توجه فراوانی شده است. تحلیل و بررسی مطالعهٔ آثار و کتاب‌ها در زمینهٔ جنبه‌های ادبی قرآن نشان می‌دهد پژوهشگران به ساختارهای ادبی، عناصر متعددی مانند زبان، واج شناسی، صرف (ریخت‌شناسی)، نحو، نظم و بلاغت، تألیف و سبک بیشتر توجه نشان داده‌اند. این نوع از مطالعات هر کدام در جای خود دارای اهمیت است؛ اما با توجه به اینکه رسالت اصلی این کتب، هدایت‌گری مردم و انتقال معارف به مخاطبان خود است، پژوهش در زمینهٔ معارف و مفاهیم ناب و ارزندهٔ کتب دینی راهگشای خوبی در چالش‌های فرهنگی امروزه در جهان کنونی تقابل اندیشه‌ها است؛ زیرا باعث احیای فرهنگ و تمدن دینی می‌شود و به‌خوبی در جدال اندیشه‌های به ظاهر زیبا ولی خالی از معرفت، پیروز میدان است.

بر اساس این، پژوهش حاضر به بررسی تطبیقی محتوای امثال در دو کتاب دینی و مقدس می پردازد تا امثال را از نگاه دو کتاب بزرگ که طرفداران زیادی در جهان دارند، از لحاظ محتوا، معارف و ساختار بررسی کند؛ به همین دلیل دغدغهٔ مهم در این پژوهش این است که امثال کتب دینی برای بیان معارف در قالب چه موضوعاتی بیان شده، و آیا امثال قرآنی و امثال عهد جدید از یک نوع قسم از اقسام‌اند. آیا ساختار و جمله‌بندی آنها با هم متفاوت است.

۱-۱: پیشینهٔ تحقیق

دربارهٔ امثال قرآن کریم علاوه بر تفسیر و تشریح مفسران، اندیشمندان نیز کتب مستقلی تألیف کرده اند که عبارت‌اند از:

اسماعیل اسماعیلی، **تفسیر امثال القرآن**، تهران: انتشارات اسوه، بی‌تا.

علی‌اصغر حکمت، **امثال قرآن**، تهران: بنیاد قرآن، ۱۳٦۱.

محمد جابر فیاض، **الامثال فی القرآن الکریم**، جده:

دارالعالمیه للکتاب الاسلامی، ١٤١٥ق.

حمید محمد قاسمی، **مثل‌های قرآن**، تهران: اسوه، ١٣٨٢.

ناصر مکارم شیرازی، **امثال القرآن**، قم: انتشارات نسل جوان، ١٣٨٢.

همچنین پایان‌نامه‌هایی در این زمینه به رشته تحریر در آمدند که عبارت‌اند از:

بررسی جایگاه تربیتی روش مثل در قرآن، اثر رضا امانی، دانشگاه علامه طباطبایی، ١٣٩٠.

مثل های قرآنی و پیامدهای آن برای تعلیم و تربیت، زهرا اسماعیلی، دانشگاه ملایر، ١٣٩١.

تحلیل و بررسی تشبیهات و مثل های قرآنی و شبهات وارد به آن، مریم باقری، دانشگاه قم، ١٣٩٢.

فلسفه تربیتی تشبیه‌ها و مثل‌ها در قرآن کریم و دلالت‌های آنها در تربیت اخلاقی، مهدی خالقی، دانشگاه تربیت معلم، ١٣٩٣.

درخصوص امثال عهد جدید نیز علاوه بر شارحان و تفاسیر عهد جدید، اندیشمندان نیز به تألیفاتی دست زده‌اند؛ ازجمله:

براون، ریموند، **مثل‌های انجیل**، تهران: کانون یوحنای رسول، بی‌تا.

شارپانتیه، آتین، **چگونه عهد جدید را بخوانیم؟**، تهران: کانون یوحنای رسول، بی‌تا.

در یک نگاه کلی این چنین پیشینهٔ پژوهش حاضر برداشت می شود که پژوهش های مذکور در رابطه با امثال در قرآن کریم و عهد جدید بیشتر جنبهٔ تفسیرگرایانه و نگاه کلی دارند؛ به‌گونه‌ای‌که به شرح لغات، شأن نزول و بررسی ظاهر و پوسته امثال از نظر تشبیه و استعاره پرداخته‌اند و با نگاه تطبیقی به بررسی محتوای امثال در عهد جدید و قرآن کریم نمی پردازد؛ ولی این پژوهش درصدد بررسی محتوای امثال به‌صورت تطبیقی است.

٢-١: واژه‌شناسی«مثل»

واژه «مثل» در زبان‌های سامی به اختلاف لهجه‌ها ولی از یک اصل آمده است: در عربی مَثَل Mathal، در عبری Ma [sal] مثل، در زبان آرامی مَتَل M [tal]، در زبان حبشی مِثِل Mesel و دراکدی Meslum به معنی تشبیه چیزی به چیز دیگر است (زلهایم، ١٣٨١: ٢١). زمانی که یک جملهٔ تشبیهی صورت کامل یافت، بر آن مثل اطلاق می‌شود. اصطلاح مثل برای سخنان سائره و کلامی که بر زبان‌ها روان باشد، نیز ثابت و مقرر شده است (حکمت، ١٣٣٣: ١).

١-٢-١: مثل در قرآن کریم

در قرآن کریم واژه «مثل» و مشتقات آن ١٦٩ مرتبه در ١٤٨ آیه و درمجموع ٥٠ سوره از قرآن تکرار شده است. این واژه در قرآن کریم به پنج معنی آمده است که عبارت‌اند از:

١- «حکایات تمثیلی» ازجمله در آیه «**وَ اضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ** ...» (کهف/ ٣٢)؛ ٢- به معنی «داستان‌های گذشته و تواریخ ایام گذشته» به اعتبار آنکه محلّ تأمّل و عبرت‌اند.

٣- «شبیه» ازجمله در آیه «**وَ إِذا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِما ضَرَبَ لِلرَّحْمنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَ هُوَ كَظِيمٌ**» (زخرف/ ١٧) «درحالی‌که هر گاه یکی از آنها را به همان چیزی که برای خداوند رحمان شبیه قرار داده بشارت دهند، صورتش (از فرط ناراحتی) سیاه شود و خشمگین می‌شود».

٤- «صفت» ازجمله در آیه «**لِلَّذِينَ لا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَ لِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلى**» (نحل/ ٦٠) «برای آنها که به سرای آخرت ایمان ندارند، صفات زشت است و برای خدا، صفات عالی است».

٥- «نمونهٔ کامل» و «اسوه» ازجمله در آیه «**إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنا عَلَيْهِ وَ جَعَلْناهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرائِيلَ**» (زخرف/ ٥٩) «مسیح فقط بنده‌ای بود که فقط نعمت به او بخشیدیم و او را نمونه و الگویی برای بنی‌اسرائیل قرار دادیم» (مکارم شیرازی، ١٣٨٢: ١٢٠؛ حسینی، ١٤١٣: ٦٤٨-٦٤٧).

قرآن کریم به‌صورت گسترده از مثال‌های مختلف استفاده کرده است که هر یک در جای خود زیبا و آموزنده‌اند و با زبانی ساده و روان از حقایقی ژرف و معارفی عمیق پرده برداشته است. جایگاه و اهمیّت مثال‌های قرآن کریم تا جایی است که مثال در قرآن کریم، یکی از موضوعات اساسی پنجگانه‌ای است که محورهای عمدهٔ مسائل قرآنی را تشکیل می‌دهند. به استناد روایت نقل‌شده از پیامبر گرامی اسلام صلّی اللّه علیه و اله که فرمودند «همانا قرآن بر پنج وجه نازل شد: حلال و حرام، محکم و متشابه و مثال‌ها، پس به حلال عمل کنید و از حرام بپرهیزید و از محکم پیروی کنید و به متشابه ایمان آورید و از امثال عبرت گیرید» (سیوطی، ۱٤۲۱، ج۲: ٤۱۱؛ زرکشی، ۱٤۱۰، ج۲: ۱۱٦؛ مجلسی، ۱٤۰۳، ج ۱۹: ۱٤۸).

هر چند در قرآن کریم حقایق، معارف، حکایات، مواعظ، دستورات اخلاقی و تربیتی فراوانی به چشم می‌خورد، در این حدیث شریف به‌جای یادکرد از آنها، تنها از امثال قرآنی – به‌عنوان یکی از ارکان مهم قرآن – یاد شده و همگان را به پند و عبرت‌گرفتن از آنها دعوت کرده است. از این امر به‌وضوح جایگاه و اهمیّت شایان تمثیلات قرآنی آشکار می‌شود و به‌خوبی می‌توان دریافت تمثیلات قرآن به‌تنهایی نقش‌های متعددی از جنبه‌های علمی، اخلاقی، تربیتی، اجتماعی و ... دارند و همچون منشوری از خود پرتوهای گوناگون و خیره‌کننده صادر می‌کنند.

به تعبیر دیگر، اگر بشر در طریق تربیت و هدایت و برای تشخیص حق از باطل و نور از ظلمت و ارزش‌ها از ضد ارزش‌ها، جز تمثیلات و تشبیهات بدیع قرآن، ابزار و وسیلهٔ دیگری در اختیار نمی‌داشت، همین او را کفایت می‌کرد و در پرتو هر یک از این چراغ‌های هدایت، راه را از بیراهه به‌خوبی تشخیص می‌داد. همان‌گونه که فیروزآبادی در این رابطه آورده است «هر یک از مثال‌های قرآن همچون گوهرهای درخشان و گنج‌های گرانبها و مخزن علوم و اسرار بیکران و دریای موّاج معارف و چراغ‌های فروزان رهپویان طریق هدایت‌اند و به همین دلیل است که گفته‌اند: مثال‌ها چراغ‌های قرآن‌اند» (فیروزآبادی، ۱٤۱٦، ج۱: ٦۹). همچنین روش طرح مثال‌های قرآنی از جنبه‌های اعجاز این کتاب آسمانی به‌شمار می‌رود.

۲-۲-۱: معنای مثل در عهد جدید

از همان ابتدای حیات کلیسا، حکایاتی که عیسی در تبیین تعالیمش نقل می‌کرد، مثل می‌نامیدند. واژه مثل (parable) مشتق از ریشهٔ یونانی (pararbole) در اصل به مفهوم مقایسه و قیاس است. ذهنیت مردم مشرق زمین به گونه ای بود که طبیعتاً تمایل داشتند در قالب مقایسه و قیاس سخن گویند و تعلیم دهند. بدین منظور بیشتر از معما نیز استفاده می شد تا حس کنجکاوی شنونده برانگیخته و به پژوهش و بررسی بیشتر ترغیب شود. این گرایش را به‌وضوح در کتب مقدس به‌ویژه در ضرب‌المثل‌های حکیمان و فرزانگان کتاب مقدس، شاهدیم (امثال؛ ۱۰:۲٦؛ ۱۲: ٤؛ داور؛ ۱٤۱:۱٤)؛ با این حال صرف برانگیختن حس کنجکاوی مخاطب، علت اصلی استفاده از مثل در کتاب مقدس نیست؛ بلکه مثل را باید استفادهٔ تشریحی از نمادها یا تصاویری دانست که از واقعیات روزمرهٔ زندگی گرفته شده‌اند تا نشان‌دهندهٔ حقایق مکشوف الهی باشند (نظیر حقایقی چون تاریخ مقدس، مکوت آسمان و ...)؛ روندی که به توضیح و تشریح دقیق و عمیق نیاز دارد (لئون ذوفور؛ بی‌تا: ٤٤۸).

به همین دلیل ویژگی تعالیم عیسی به‌کارگیری مثل بود؛ تا جایی که در کتاب مقدس آمده است «بدون مثل به ایشان سخنی نگفت» (مرقس/٤: ۳٤). اگرچه بعید نیست که عیسی نشانی از فردیت خود در مثل باقی گذاشته باشد، مثل از ابداعات او نیست؛ زیرا مثل همان‌گونه که گفته شد سنت دیرینهٔ آموزشی (اخلاقی) با اینگونه روش‌های غیرمستقیم را پشت سر داشت که قدمت آن به دوران تورات باز می‌گردد. اصل این کلمهٔ یونانی در ترجمهٔ سبعینیه برای ترجمهٔ کلمهٔ عبری «م ش ل» استفاده شده که در عهد قدیم به کار رفته است و به معنای مِثل یا شبیه است.

در عهد جدید این کلمه حدود ٤٨ بار در اناجیل و دوبار در رساله به عبرانیان به کار رفته است و کلمهٔ مترادف آن یعنی «parolmia» سه بار در انجیل یوحنّا (٦:١٠؛ ٢٥:١٦ و ٢٩) و یک بار در رسالهٔ دوّم پطرس (رسالهٔ دوم پطرس/٢٢:٢) به کار رفته است (عزیز، ١٣٩٢: ٢٥). عهد جدید مصدایق زیادتری دارد که عبارت‌اند از:

١: مثَل به صورت استعاره کوتاه آمده است؛ مانند «خمیرمایهٔ فریسیان» (متّی/ ٦:١٦).

٢: مثل در قالب تشبیه کوتاه بیان شده است؛ مانند «حکیمان مانند مارها هستند» (متّی ١٦:١٠) یا «مانند خورشید نور می‌دهند» (متّی/ ٤٣:١٣).

٣: مثَل با زبان تصویری بدین صورت است که این نوع مثَل استعاره ای طولانی و صورتی وسیع است (متّی/ ١٨: ١٤-١٢).

٤: مثل با زبان تصویری بدین صورت است که این نوع تشبیهی طولانی است (متّی/ ١٣: ٣١-٣٣).

٥: مثَل‌هایی‌اند که به‌صورت داستان و شامل جزئیات ریز و غیرضروری‌اند و معمولاً در صیغهٔ گذشته بیان می‌شوند؛ مانند مثَل کشاورز (مرقس/ ٤: ٣-٩)؛ و مثَل عروسی پسر پادشاه (متّی/ ٢٢: ١٤-٢).

٦: همچنین داستان های توضیحی اند، ولی زبان تصویری در آنها زیاد نیست. شاید لوقای بشیر تنها کسی بوده که این نوع مثَل را در انجیل خود آورده باشد. در انجیل او مثَل از این نوع می یابیم. مثَل سامری نیکو (لوقا/١٠: ٣٠-٣٧)؛ مثَل فریسی و باج‌گیر (لوقا/ ١٨: ٩- ١٤).

با وجود مستندات ذکرشده به نظر می‌رسد ذهنیت مردم مشرق زمین به گونه‌ای بود که طبیعتاً تمایل داشتند در قالب مقایسه و قیاس سخن گویند و تعلیم دهند. بدین منظور بیشتر از معما استفاده می شد تا حس کنجکاوی شنونده برانگیخته شود تا مخاطب به پژوهش و بررسی بیشتر ترغیب شود. این گرایش به‌وضوح در کتب مقدس، به‌ویژه در ضرب‌المثل‌های حکیمان و فرزنگان کتاب مقدس مشاهده می شود (امثال/١٠: ٢٦، ١٢: ٤؛ داور/١٤: ١٤)؛ با این حال صرف برانگیختن حس کنجکاوی مخاطب، علت اصلی استفاده از مثل در کتاب مقدس نیست؛ بلکه مثل را باید استفادهٔ تشریحی از نمادها یا تصاویری دانست که واقعیات روزمرهٔ زندگی گرفته شده‌اند تا نشان‌دهندهٔ حقایق مکشوف الهی باشند (نظیر ملکوت آسمانی و ...) روندی که بیشتر نیاز به توضیح و تشریح دقیق و عمیق دارد (عزیز، ١٣٩٢: ٤٥).

٣-١: اقسام مثل

پژوهشگران مثال‌ها را از ابعاد مختلف و به روش‌های گوناگونی تقسیم‌بندی کرده‌اند؛ یعنی گاه مثال‌ها را از جنبهٔ ظاهر و گاه از جنبه محتوایی، گاه از جنبه شرایط زمانی و مکانی که مثال‌ها در آن تکوین یافته‌اند و گاه از جنبهٔ ارائه‌دهندگان مثال یا طبقات و محیط فرهنگی آنها یا از جنبه‌های دیگر ملاحظه شده و انواع گوناگونی از مثال‌ها را بر شماره‌اند. آقای حکمت در کتابش مثل را این‌چنین دسته‌بندی کرده است:

١- هرگاه آن حکایت از زبان حیوانات و نباتات و احجار و امثال آن گرفته شود که وقوع آن حکایت در خارج محال باشد، آن را به عربی تمثیل یا مثل و به فرانسه Fable گویند.

٢- هرگاه آن حکایت به‌صورت رمز و تعمیه ادا شود که از آن معنایی فلسفی یا عرفانی استخراج شود، آن را « تمثیل رمزی» و به فرانسه Allegorie نامند.

٣- و چون آن حکایت از مردم روایت شود و یا وقوع آن امکان‌پذیر باشد، آن را «تمثیل دینی» و به فرانسه Parabole می‌نامند.

٤- و اگر آن حکایت از افسانه‌های گذشتگان و اخبار خرافی پیشینیان گرفته شود، آن را «اسطوره» (و جمع آن اساطیر) و به فرانسه Mythe می‌خوانند.

٥- و هرگاه آن اسطوره‌ها و افسانه‌های کهن از معتقدات عامه باشند، آن را مجموعاً قصص یا اعتقادات یا روایات تاریخی Folklore نام دهند (حکمت، ١٣٦١: ٥-٤).

اصطلاح مثل در این پژوهش از مصادیق پارابل است؛

به‌گونه‌ای‌که برای هر آنچه با ایجاد مشابهت میان معنایی معقول با امری محسوس به‌خوبی واقعیات دور از ذهن را برای انسان مجسم می‌کند و به تصویر می‌کشد و با این روش، راه ادراک بسیاری از مفاهیم دینی و عقلی را برای انسان آسان می کند و بیشترین میزان تأثیر را در نهاد او به جای می‌گذارد.

از جنبهٔ محتوا نیز مثل‌ها را به ٤ نوع تقسیم کرده‌اند:

۱: مثل‌های قیاسی

استفاده از مقایسه مطلب و هدف را به‌خوبی به مخاطب منتقل می کند؛ زیرا در این روش، تجزیه و تحلیل مسائل و یافتن پرسش‌ها و همچنین پاسخ آنها، پیداکردن تفاوت‌ها و شباهت‌ها و رسیدن به نتیجهٔ مطلوب بیشتر بر عهدهٔ مخاطب است؛ درنتیجه قدرت اندیشیدن را افزایش می دهد و از سوی دیگر، در هنگام فراموشی با یادآوری موقعیت مقایسه، آنچه را از یاد برده است، دوباره یادآوری می‌کند. در این قسم از امثال معمولاً با عبارات کوتاه و موجز بیان می‌شوند؛ به این دلیل که تذکر و یادآوری آنها نیز راحت تر است. بهترین قسم از اقسام مثل برای تربیت نیز استفاده از همین شیوه است.

۲: مثل‌های توصیفی

ازجمله اقسام مثل‌های قرآنی، توصیف و تصویرپردازی آن است؛ بدین معنا که آنچنان فضای موضوع مثل را ترسیم و توصیف کند که مخاطب خود را در آن فضا و محیط حس کند و هر قدر تصویرپردازی مثل روشن‌تر و شفاف‌تر باشد، بر مخاطب بیشتر و شدیدتر تأثیر خواهد گذاشت. در این قسم از امثال با جمله‌بندی و عبارات طولانی و مفصل بیان می‌شود.

۳: مثل‌های تاریخی و فردی

مقصود از تمثیل تاریخی داستان‌هایی است که بیان‌کنندهٔ سرگذشت اقوام پیشین است؛ به‌منظور اینکه آیندگان از آن عبرت بگیرند و قصه‌های قرآن از آدم تا خاتم همگی از این مقوله بوده و درحقیقت نوعی تشبیه مخفی در بردارند و آن تشبیه آیندگان به گذشتگان است.

٤: مثل‌های رمزی

مثل رمزی درواقع نوعی استدلال است که برای اقناع مردم و انتقال فکر و ایده به آنها به‌منزلهٔ بهترین شیوه بیان شناخته شده است (پورنامداریان، ۱۳۸۹: ۸۵). در این شیوه از مثل، اشیا و موجودات، معادل مفاهیمی قرار می گیرند که خارج از حوزهٔ آن روایت قرار دارند (داد، ۱۳۷۱: ۵۲). به عبارت دیگر، مثل های رمزی به آگاهیِ از قبل شناخته شده، شکلی جاودانه می‌بخشد (شوالیه، ۱۳۷۸: ٤٥).

٤-۱: موضوع امثال

با توجه به اینکه انسان با موجودهای مادی و محسوس بیشتر در تعامل است و شناخت بیشتری از این پدیده‌ها دارد، برای انتقال موضوعات عمیق و عقلانی می‌توان از مثل استفاده کرد تا کم‌کم زمینهٔ درک مسائل عقلانی و غیرمحسوس برای او فراهم شود.

۱-٤-۱: مثل‌های قرآن

قرآن کریم برای بیان موضوعات و مسائل متعددی از قالب مثل استفاده کرده است. در این قسمت موضوعاتی قرآنی که در قالب مثل بیان شده، تقسیم‌بندی شده است که عبارت‌اند از:

الف- شرک و توحید

مهم‌ترین موضوع در بین مثل‌های قرآنی موضوع توحید و شرک است که بیشترین تعداد مثل‌ها یعنی بیش از ۱۸ مثل قرآنی را به خود اختصاص داده است. مردم عرب معاصر پیامبر(ص) اکثریت مشرک بودند و مهم ترین رسالت نبی مکرم اسلام(ص) در مبارزه با شرک و بت‌پرستی و تبلیغ توحید و یگانه‌پرستی بود. با توجه به اینکه مسئلهٔ شرک و توحید از مسائل عقیدتی است و برای تفهمیم این موضوع مهم، قرآن کریم از قالب مثل های مادی و حسی برای مخاطبان خود استفاده می‌کند، تقریباً تمامی نظام برده‌داری و فرق بین فرد آزاد و برده را به‌خوبی می‌دانند؛ به همین دلیل قرآن کریم با تشبیه افراد مشرک به برده و افراد مؤمن به اشخاص آزاد، مفهوم

توحید و شرک را به مخاطبان خود القا کرده است و آنان را اینچنین مقایسه کرده است: انسان‌های آزاد در مقابل غلامان ذلیل (الملک/۲۲)؛ بندهٔ یک نفر بودن در مقابل بندهٔ چندین نفر بودن (الزمر/۲۹-۲۷)؛ انسان آزادهٔ گویا که دائماً به عدل و داد دعوت می‌کند و بر صراط مستقیم قرار دارد. درمقابل، انسان گنگ مادرزادی که در عین حال برده و ناتوان است (النحل/۷٦).

قالب دیگر که برای تجسم حال مؤمنان و مشرکان بهره جسته است، وضعیت ظاهری و جسمی افراد است؛ برای نمونه فردی که زنده است در مقابل فردی که مرده است (انعام/۱۲۲)؛ فرد بینا و شنوا در مقابل شخص نابینا و ناشنوا (هود/۲٤).

برای تجسم این موضوع عقیدتی و عقلانی از پدیده‌های طبیعی و جانواری استفاده کرده است؛ برای مثال انسان مؤمن را به سرزمین پاکیزه و شیرین و انسان مشرک را به سرزمین‌های بدطینت و شوره‌زا (الاعراف/۵۸)؛ تلاش و زحمت کافران به خانه‌سازی عنکبوت (العنکبوت/٤۱)؛ عجز و ناتوانی بت‌ها به مگس (بقره/۲٦)؛ اعمال کفار به خاکستر که روی تندبادی قرار دارد (ابراهیم/۱۸). همچنین اعمال آنها همچون سرابی که در بیابان تصور می‌شود (النور/۳۹)؛ یا ظلمت و تیرگی که امواج روی هم به وجود می‌آورند؛ یا اینکه انسان مؤمن به درخت پاک در مقابل فرد مشرک به درخت ناپاک (ابراهیم/۲٦-۲٤)؛ توحید و حقیقت همچون آب زلال که مایهٔ حیات و زندگی است، اما شرک همچون کف‌های روی آب هرگز کسی را سیراب نمی‌کنند و درختی را نمی‌رویانند (الرعد/۱۷) تشبیه کرده است.

بنابراین از مهم‌ترین موضوعات که خداوند متعال برای تفهیم آن به بشر از قالب مثل استفاده کرده است، موضوع توحید و شرک است که از اساسی‌ترین دعوت انبیای الهی به‌خصوص نبی مکرم اسلام بوده است.

ب- انفاق‌کردن و حال منافقان

مسئلهٔ انفاق یکی از مهم‌ترین مسائلی است که اسلام بر آن تأکید دارد و قرآن مجید بر آن تأکید فراوان کرده است. نزد خداوند متعال، وضعیت انفاق‌کننده که خالصانه در راه خدا انفاق می‌کند، همچون باغی است که در نقطهٔ بلندی باشد و باران‌های درشت و پی‌درپی به آن برسد - و به دلیل بلندبودن مکان، از هوای آزاد و نور آفتاب به حد کافی بهره گیرد و آن‌چنان رشد و نمو کند که - دو چندان میوه دهد (البقره/۲٦۵). یا اینکه این عمل اگر برای رضایت خداوند متعال باشد همچون کاشتن یک دانه گندم است که از آن هفتصد دانه برداشت می‌شود (البقره/۲٦۱).

درمقابل اگر انفاق کردن برای غیر خدا و جنبهٔ ریا داشته باشد، آن را این‌چنین برای مخاطبان تجسم کرده است؛ انفاقش حالت سنگ صافی را دارد که مختصر خاکی روی آن بنشیند، همین که بارانی تند بر آن ببارد، همین بارانی که مایهٔ حیات زمین و سرسبزی آن است، در این سنگ خاک‌آلوده چنین اثری ندارد بقره/۲٦٤).

با توجه به اینکه فردی که انفاق می‌کند ثمرهٔ اصلی عمل خود را در سرای اخروی می‌بیند، با استفاده از تشبیه این عمل به کاشتن بذر و درختان و برداشت محصول آن در بعد زمانی دیگر این اقدام را این چنین برای مخاطبان خود تجسم می کند. انفاق‌کردن یکی از نمونه‌های اعمال مؤمنین است و برای دیگر تکالیف دینی و الهی نیز می‌توان این امثال را به کار برد که هر کدام از تکالیف باید برای رضای خدا و به دور از هر گونه نفاق و ریا باشد و در مثل‌های دیگر نیز حال منافقان را در قالب‌های مثلی برای تقریب به اذهان مخاطبان بیان کرده است؛ برای نمونه، حال افراد منافق را به افرادی که در ظلمت بیابان قرار گرفته‌اند و راه چاره برای خود نمی یابند و به‌صورت تصاویری وحشتناک حال آنان را تجسم می‌کند (البقره/۱۸-۱۷).

ج- معرفی نمونه الگوهای صحیح و ناصحیح برای مخاطبان

مثل یکی از قالب های مهم برای ارائهٔ الگوهای صحیح و تأکید بر پیروی از ایشان و همچنین رسواکردن الگوهای ناصحیح و غلط و درهم‌کوبیدن بت‌های فکری و فرهنگی در قرآن مجید است؛ به‌گونه‌ای‌که هدف بسیاری از داستان‌ها و تمثیل‌های قرآنی الگوسازی از سیرهٔ پیامبران، مؤمنان و عبرت‌دهی از فرجام پیشوایان کفر و گراهی است. خدای مهربان در سوره تحریم آیات ۱۱-۱۰ دو مثل را برای مخاطبان معرفی می‌کند. یکی مثلی که خدا با آن حال کفار را مجسم می‌کند و یکی هم مثلی که بیان‌کنندهٔ حال مؤمنان است. مثل اول وضع کفار را در شقاوت و هلاکت، روشن و بیان می‌کند اگر چنین شدند به دلیل خیانتی بود که به خدا و رسولش کردند و سرانجام خیانت به خدا و رسول همین است، از هر کس که می‌خواهد سر بزند، هر چند از کسی سر بزند که وابسته و متصل به انبیا باشد. مثل دومی بیان‌کنندهٔ این حقیقت است که سعادت و رستگاری مؤمنان هم تنها به دلیل ایمان خالصشان به خدا و رسول و قنوتشان و حسن اطاعتشان است و اتصال و خویشاوندی که با کفار داشتند ضرری به حالشان ندارد؛ پس معلوم می‌شود ملاک کرامت نزد خدا تنها و تنها تقوی است و بس.

و برای مجسم‌کردن این معنا، نخست حال این طایفهٔ نخست را به حال دو تا زن تاریخ مثل می‌زند که هر دو همسر دو پیامبر بزرگوار بودند، دو پیامبری که خدای تعالی عبد صالحشان نامیده - و چه کرامتی بزرگ‌تر از این - و با این حال این دو زن به آن دو بزرگوار خیانت کردند و درنتیجه فرمان الهی رسید که با سایر دوزخیان داخل دوزخ شوند؛ پس این دو زن همسر و هم‌بستر دو پیامبر بزرگوار بودند، اما همسری آنان سودی به حالشان نبخشید و بدون کسب کمترین امتیازی در زمرهٔ هالکان به هلاکت رسیدند.

و طایفهٔ دوم را به دو زن دیگر تاریخ مثل می‌زند، یکی همسر فرعون است که درجهٔ کفر شوهرش بدانجا رسید که در بین مردم معاصر خود (با کمال بی‌شرمی و جنون) فریاد زد «رب اعلای شما منم»؛ اما این همسر به خدا ایمان آورد و ایمانی خالص آورد و خدای تعالی او را نجات داد و داخل بهشتش کرد و قدرت همسری چون فرعون و کفر او نتوانست به ایمان او خدشه‌ای وارد سازد. دومی مریم دختر عمران است، مریم صدیقه و قانته که خدایش به کرامت خود گرامیش داشت و از روح خود در او بدمید (طباطبایی، ۱۳۷٤، ج۱۹: ۵۷۵).

بنابراین در این آیات درواقع الگودهی می کند، نه الگوپردازی و شخصیت های واقعی تاریخی را مثل می زند که این موضوع دلالت برای واقعی‌بودن مثل‌های قرآنی دارد و خط بطلان می کشد بر عقیدهٔ کسانی که بر خیالی و غیرواقعی‌بودن مثل‌های قرآنی معتقدند.

د- عالمان منحرف

از دیگر موضوعات مثل‌های قرآن، معرفی چهرهٔ واقعی افرادی است که ادعای علم و ایمان دارند؛ ولی در حقیقت به بیراهه رفتند و در سوره اعراف آیات ۱۷٦-۱۷۵ نامی از کسی نبرده است؛ بلکه از یک عالم و دانشمند سخن می‌گوید که نخست در مسیر حق بود، آن‌چنان که هیچ‌کس فکر نمی‌کرد روزی منحرف شود، اما سرانجام دنیاپرستی و پیروی از هوای نفس چنان به سقوطش کشانید که در صف گمراهان و پیروان شیطان قرار گرفت (مکارم شیرزای، ۱۳۷٤، ج۱۷: ۱۳).

در سوره جمعه آیه ۵ منظور از «کسانی که تورات تحمیلشان شد ولی آن را حمل نکردند» یهودیانی‌اند که خدا تورات را بر پیامبر آنان موسی(ع) نازل کرد و او معارف و شرایع آن را تعلیمشان داد، ولی رهایش کردند و به دستورات آن عمل نکردند، بنابراین خدای تعالی برایشان مثلی زد و آنها را به الاغی تشبیه کرد که کتابهایی بر آنها بار شده و خود آن

حیوان هیچ آگاهی از معارف و حقایق آن کتاب‌ها ندارد و درنتیجه از حمل آن کتاب‌ها چیزی به جز خستگی برایش نمی‌ماند (طباطبایی، ۱۳۷٤، ج۱۹: ٤٤۹).

ذ- زندگی دنیا

بی‌وفایی دنیا، زودگذربودن زندگی دنیایی از موضوعات دیگری است که خداوند متعال برای بیان آن از قالب مثل استفاده کرده است و این مثل‌ها هشداری‌اند برای آنان که دل به دنیا سپرده‌اند و گمان می‌کنند در آن تا ابد باقی‌اند و از آخرت غافل ماندند. با بیان تشبیه‌ها ناپایداری و زندگی زودگذر دنیا را به تصویر می‌کشند تا مبادا انسان، فریب ظاهر زیبا و جذاب دنیا را بخورد و به آن دل ببندد و با این تشبیه زیبا هشداری به انسان می دهد تا به خیال خود به همه چیز را مهیای بهره وری نداند؛ زیرا هر لحظه ممکن است یکباره همه چیز را از دست بدهد. این مثل در آیات حدید/۲۰، مثل زندگی دنیا در بهجت و فریبندگی و سپس در زوال و از دست رفتنش مانند بارانی است که به موقع می‌بارد و باعث روییدن گیاهان و زراعت‌ها می‌شود و زراعت‌کاران از روییدن آنها خوشحال می‌شوند و آن زراعت و گیاه همچنان رشد می‌کند تا به حد نهایی نموش برسد و رفته‌رفته رو به زردی می‌گذارد و سپس گیاهی خشکیده و شکسته می‌شود و بادها از هر سو به سوی دیگرش می‌برند (طباطبایی، ۱۳۷٤، ج۱۹: ۲۸۹). در آیه ٤٥ سوره الکهف، مقصود از مثل این است که هر چند دل‌های بشر علاقه به مال و فرزند دارد و همه مشتاق و متمایل به سوی آن‌اند و انتظار انتفاع از آن را دارند و آرزوهایشان براساس آن دور می‌زند، زینتی زودگذر و فریبنده‌اند که آن منافع و خیراتی که از آنها انتظار می‌رود، ندارند و همهٔ آرزوهایی که آدمی از آنها دارد، برآورده نمی‌سازند؛ بلکه صد یک آن را واجد نیستند (مکارم شیرازی، ۱۳۷٤ همچنین در آیه ۲٤ سوره یونس ترسیم روشن و گویایی از زندگی زودگذر و فریبنده و پر زرق و برق دنیای مادی است که نه مقام و ثروتش دوام‌پذیر است و نه جای امنیت و سلامت است (همان، ج۸: ۲٦٤).

ر- مسائل اخلاقی

اخلاق از موضوعات مهم دیگری است که قرآن کریم برای بیان آنها از قالب مثل بهره برده است. اخلاق شیوهٔ صحیح زندگی را به انسان‌ها می‌آموزد و سیر و حرکات آنان را به سوی کمال مطلق تنظیم می‌کند. آیات قرآن برای محسوس‌کردن اخلاقیات در جامعه مثل‌های بیان کرده است؛ برای مثال در سوره بقره آیه ۷٤ قساوت دل افراد را به سنگ سخت تشبیه کرده است که این مثال برای تمامی افراد در همهٔ ادوار زمانی و مکانی محسوس است. همچنین از مهم‌ترین رذایل اخلاقی غیبت‌کردن است که نابودکنندهٔ هر اجتماعی است. با توجه به اینکه سرمایهٔ بزرگ انسان در زندگی، حیثیت اوست و با غیبت کردن، آن را به خطر می اندازند، حتی گاه از میان بردن آبروی کسی، از نابودی شخص مهم‌تر است و اینجاست که درحقیقت گناه او از قتل نفس نیز سنگین‌تر است. قرآن کریم در سوره حجرات آیه ۱۲ برای نشان‌دادن شدت موضوع نوع تشبیه را بیان می‌کند تا اهمیت موضوع را برای مخاطبان آشکار کند. آیه ۹۲ سوره نحل به مذمت پیمان‌شکنی پرداخته است. همچنین آیه ۷٤ سوره بقره دربارهٔ بنی‌اسرائیل و مثال جالب و زیبایی دربارهٔ سنگدلی آنهاست. بنی اسرائیل در طول تاریخ بشریت کارنامهٔ تاریک و سیاهی داشته است. تعصب، لجاجت، بهانه گیری، خودبرتربینی، کینه توزی نسبت به پیامبرانش و نفوذناپذیری در مقابل حق ازجمله ویژگی‌های این قوم است.

۲-٤-۱: مثل‌های عهد جدید

الف: ملکوت خداوند

مهم‌ترین و اصلی‌ترین موضوع مثل های عهد جدید، ملکوت خداوند است. اعتقاد به ملکوت خدا که به‌نوعی جامعهٔ مطلوب و متضمن مساوات، عدالت و آزادی است، درحقیقت نظم اجتماعی مقبول در حکومت خدای مسیح

و همهٔ روابط مسیح‌گونه است. این تلقی نزدیک به ۱۲ مثل از مثل های انجیلی به اختصاص داده است و برای تجسم آن از پدیده های محسوس و آشنا برای مخاطبان استفاده کرده است تا بتواند مفهوم و حقیقت ملکوت خداوند را به تصویر بکشد. مثل های مربوط به ملکوت دربرگیرندهٔ نگاه بیرونی و درونی نسبت به ملکوت اند؛ به‌گونه‌ای‌که ماهیت ملکوت و چگونگی فرارسیدن آن را توضیح می دهد؛ به این صورت که فرارسیدن ملکوت نزدیک است، سپس به زودی سرنوشت‌ساز است؛ به‌گونه‌ای‌که منشأ بحرانی می‌شود که جهان و تاریخ را به لرزه در می‌آورد؛ به همین دلیل باید آماده باشند. این مثل ها عبارت‌اند از: گندم و علف هرز (متی/۱۳:۳۰-۲٤)؛ گنج مخفی و مروارید (متی/۱۳: ٤٤)؛ تور ماهیگیری (متی/۱۳: ٤۸-٤۷)؛ کارگران تاکستان (متی/۲۰: ۱٦-۱)؛ دانهٔ خردل (متی/۱۳: ۳۲-۳۱؛ مرقس/٤: ۳۲-۳۰؛ لوقا/۱۳: ۲۱-۱۸)؛ خمیرمایه (متی/۱۳: ۳۳؛ لوقا/۱۳: ۲۱-۲۰) پادشاه و غلام بی‌رحم (متی/۱۸: ۳٤-۲۳)؛ ده باکره (متی/۲۵: ۱۲-۱؛ لوقا/: ۲۵-۱۳)؛ ندیمه‌های عروسی و دربانان (لوقا/۱۲: ۳۹-۳۵؛ مرقس/۱۳: ۳۷-۳٤)؛ امناء ده‌گانه (متی/۲۵: ۳۰-۱٤؛ لوقا/۱۹: ۲٦-۱۱)؛ دانهٔ خودرو (لوقا/۱۲: ۳۹-۳۵؛ مرقس/۱۳: ۳۷-۳٤)؛ درخت انجیر (متی/۲٤: ۳٦-۳۲؛ لوقا/۲۱: ۳۱-۲۹).

ب- مثل‌هایی با مسایل اخلاقی

مسیحیت، دینی ملایم، لطیف و مملو از ارزش های اخلاقی است. به زورمندان سفارش می‌کند که در برابر دستورات اخلاقی خاضع و متواضع باشد. در کتاب عهد جدید همواره به مخاطبان خود تذکر می دهد که هیچ گاه تصور نکنند که رذایل اخلاقی گریبان افراد مؤمن و دیندار را نمی‌گیرد؛ بلکه همهٔ انسان‌ها در معرض قرارگرفتن رذایل اخلاقی خصوصاً غرور، خودپسندی و ریا هستند که حتی گریبان افرادی را می‌گیرد که در نگاه همگان مؤمن و خداپرست‌اند و در انجیل لوقا/ ۱۸: ۹-٤ را مثال می زند که نباید طبق ظاهر و موقعیت اجتماعی افراد، آنها را قضاوت کرد.

تعلیم عیسی در نقطهٔ مقابل تعلیم دنیا است. افراد دنیوی در جستجوی عزت و اکرام خودند. عیسی می‌فرماید «ایشان سرانجام پست و سرافکنده خواهند شد؛ اما کسانی که از گناهشان، توبه و خود را در این دنیا فروتن کنند، در آسمان عزت و تکریم خواهند یافت» (متی/۵: ۵؛ ۱۸: ٤-۱). همچنین ایشان می فرماید « روی کرسی های صدر نشستن» خطا نیست (بالاخره کسی باید آنجا بنشیند!) اما علاقه به این کار خطا است. احترام شدن خطا نیست، اما تلاش برای جلب احترام مردم خطا است (مرقس/۱۲: ۳۹-۳۸).

ج- دعا

اثرات اجابت دعا و شیوه های دعاکردن در این کتاب مقدس با استفاده از اتفاقات روزمره و روابط اجتماعی افراد، مفاهیم انتزاعی را برای افراد تجسم می کند؛ برای نمونه: با مثل خداوند به قاضی بی انصاف، اصرار و پافشاری در دعا و درخواست از خداوند را موجب برآورده شدن دعا می داند و با این مثال به مخاطب خود این مسئله را القا می کند که در دعاکردن امیدوار باشید و هیچ‌گاه ناامید نباشید؛ همان‌گونه که قاضی بی‌انصاف خواستهٔ پیرزنی را با پافشاری‌هایش برآورده کرد، خداوند که اولی‌تر است و باید امیدوارتر باشند. همین مضمون در قالب مثلی دیگر با نام دوست مزاحم در انجیل لوقا ۱۸: ۲-۷ آمده است.

د- گناه

از منظر الهیات، مسیحیت با نافرمانی آدم و خوردن از میوهٔ درخت ممنوعه، تقدس‌یافتگی نخستین او از بین رفت و درنتیجه طبیعت آدمی فاسد شد. در انجیل نیز بارها گناه و معصیت را مهم‌ترین عامل نجات و

بزرگ‌ترین عامل هلاکت، شقاوت و ورود به دوزخ معرفی کرده است. در این کتاب مقدس برای تجسم وضعیت فرد گناهکار آن را به درخت انجیر بی ثمر در انجیل لوقا ۱۳: ٦-۹ تشبیه کرده است. در این مثال فرد گناهکاری که برای خود و جامعه اش فایده و ثمر ندارد، به درخت انجیر بی‌ثمر تشبیه شده است که با گذشت سه سال حتی یک میوه هم نداده است؛ ازاین رو صبر صاحب باغ به سر آمد و تصمیم می‌گیرد که آن را قطع کند.

اما در عهد جدید در قالب مثل های دیگر باز به فرد گناهکار فرصت داده می شود که اگر گناه کرد، باز خداوند منتظر است تا فرد گناهکار برگردد و از این بازگشت خداوند شادمان‌تر از دیدن حال ثواب‌کردن بندگان نیکوکارش می شود. این موضوع نیز در قالب مثل های در متی/۱۸: ١٤-۱۲؛ لوقا/۱۵: ۷-۱؛ لوقا/۱۵: ۱۰-۸؛ لوقا/۵: ۳۱-۱۱ برای مخاطبان ارائه کرده است.

ذ- عالمان دین و فریسیان

ارائهٔ الگو در انجیل به‌صورت الگوپردازی است؛ یعنی الگوهای را از افراد مشخص و حقیقی انتخاب نکرده است؛ بلکه الگوهایش به‌صورت کلی و نمادین‌اند. این مثل ها عبارت‌اند از: مثل سامری نیکو (لوقا/۱۰: ۳۷-۳۰)؛ مثل فریسی و باج‌گیر (لوقا/۱۸: ١٤-۹).

فریسیان و علمای دینی از افراد مهم جامعهٔ بنی اسرائیل بودند و برخی از آنان برای عیسی(ع) آزار و اذیت های ایجاد می کردند که در این کتاب شخصیت و ماهیت آنها در قالب مثل های بیان شده است تا افراد فریب ظاهر و موقعیت والای آنها را در جامع نخورند. در انجیل لوقا/۷: ۳۵-۳۱؛ متی/۱۱: ۱۹-١٦ فریسیان را به کودکان خردسال بهانه جو و در انجیل متی/۲۳: ۲۸-۲۷؛ لوقا/۱۱: ٤٤ آنها را به قبرهای با ظاهر زیبا تشبیه کرده است.

۳-٤-۱: مقایسه

در هر دو کتاب، مثل برای بیان اصول و مبانی این دو دین بزرگ انتخاب شده است و مهم ترین موضوعات مطرح‌شده برای هدایت افراد، مسائل اعتقادی است که در قرآن کریم به‌صورت توحید و شرک و در انجیل با نام ملکوت خداوند مطرح است. از دیگر موضوعات مهم، مسائل اخلاقی است. قرآن کریم رذایل اخلاقی که سبب سقوط هر اجتماعی می‌شوند را بین کرده است؛ مانند سنگدلی و بی رحمی و غیبت کردن و درمقابل، انجیل، غرور را در قالب مثل بیان کرده است. هر دو کتاب به بیان الگوهای صحیح و ناصحیح برای مخاطبان پرداخته اند و تفاوت ارائهٔ الگوها این است که در قرآن الگودهی به‌صورت واقعی و تاریخی است؛ بدین صورت که مخاطبان با این الگوها آشنا بوده‌اند و شخصیت و گزارش زندگی آنها با کتب پیشینیان به‌خصوص ازطریق اهل کتاب به آنان رسیده بود و شخصیت‌هایی که مثال می‌زند، واقعی و حقیقی نیستند.

در هر دو کتاب در قالب مثل عالمان دینی فاسد سرزنش شده‌اند و فساد آنها را با این شیوه برای مخاطبان خود تشبیه کرده است تا برای عموم مردم درک‌پذیر باشد.

اما در کنار این همه مسائل می توان مثل های قرآنی را بیشتر جنبهٔ اجتماعی دانست. مثل های مانند انفاق‌کردن، نفاق و دورویی افراد و ارائهٔ الگوی صحیح و ناصحیح در جامعه همگی دلالت بر این موضوع دارند؛ اما با وجود اینها، در مثال های دیگر اصالت و اهمیت را به زندگی اخروی می‌دهد و اینکه نباید به زندگی و اجتماعات دنیوی دلبستگی بیش از حد داشت. درمقابل، مثل های انجیلی بیشتر جنبهٔ فردگرایی و خودسازی فردی دارند؛ مثل‌های مانند دعاکردن و گناه‌نکردن که شخص را بیشتر از جامعه و اجتماع محور قرار داده‌اند، دلالت بر این موضوع دارند.

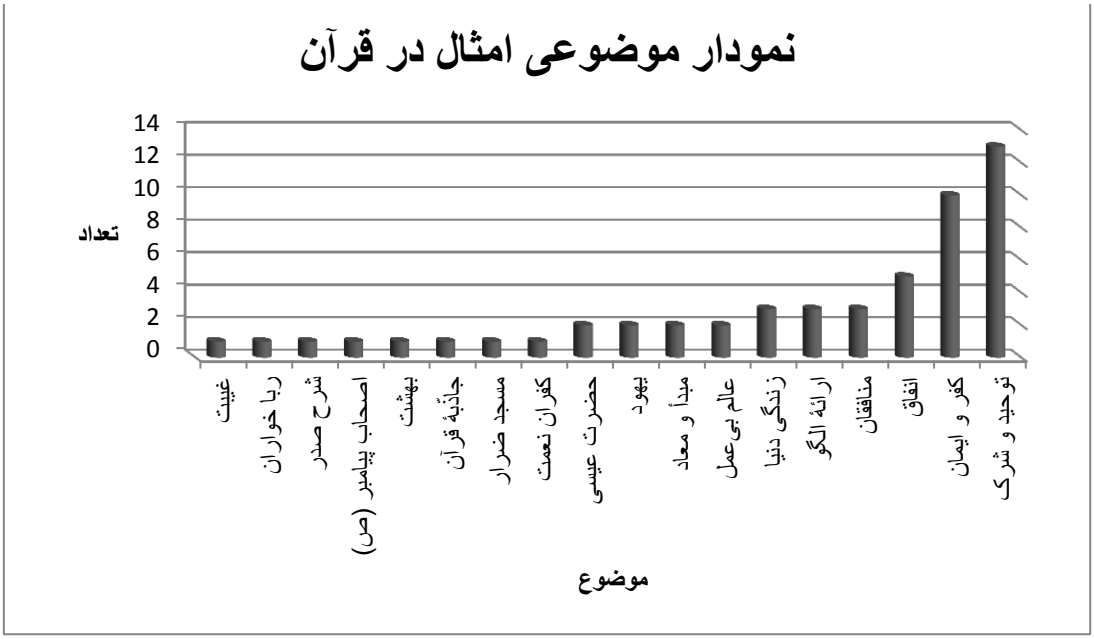

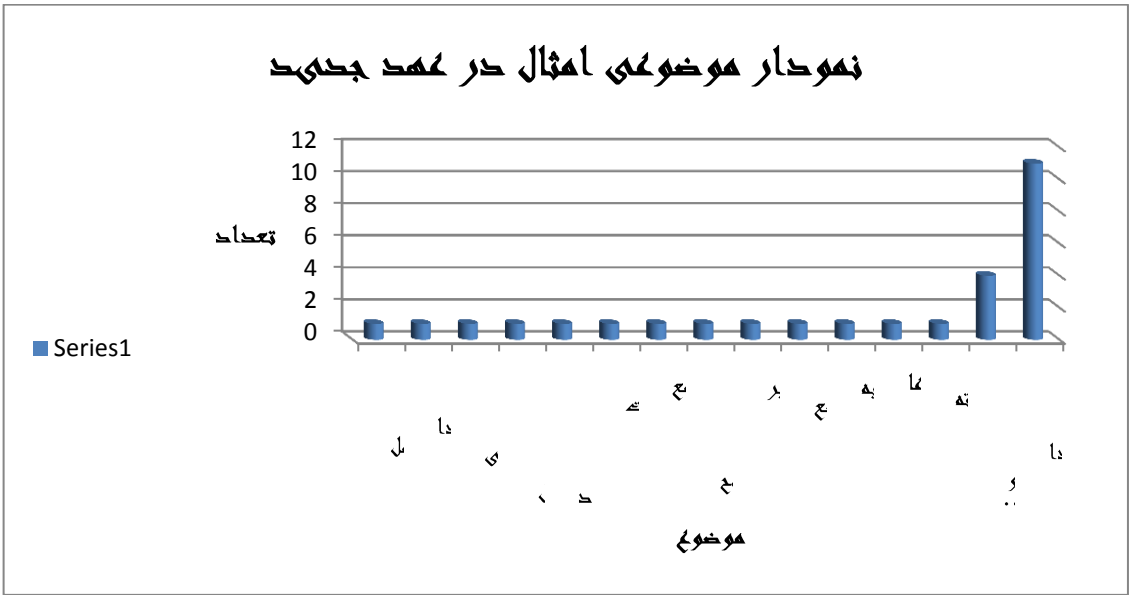

۵-۱: انواع مثل

پژوهشگران مثال‌ها را از ابعاد مختلف و به روش‌های گوناگونی تقسیم‌بندی کرده‌اند؛ یعنی گاه مثال‌ها را از جنبهٔ ظاهر و گاه از جنبهٔ محتوایی، گاه از جنبهٔ شرایط زمانی و مکانی که مثال‌ها در آن تکوین یافته‌اند و گاه از جنبهٔ ارائه‌دهندگان مثال و یا طبقات و محیط فرهنگی آنها و یا از جنبه‌های دیگر بررسی کرده و انواع گوناگونی از مثال‌ها را بر شمارده‌اند. در این قسمت به انواع مثل در قرآن و عهد جدید از لحاظ محتوا پرداخته می‌شود:

۱-۵-۱: مثل‌های قیاسی

قرآن کریم بارها و بارها در ضمن مثل‌هایی با مقایسه کردن و درنهایت، قضاوت و نتیجه را بر عهدهٔ مخاطب می گذارد که در این صورت اذهان را به تکاپو و پویایی در این باره وا می‌دارد؛ برای مثال، مثل موحد و مشرک به انسان آزاده و بنده‌ای زرخرید (النحل/۷۵)؛ مثل مؤمن و کافر به بندهٔ یک شخص و بندهٔ چند شخص (الزمر/۲۹-۲۷)؛ مثل مشرک و مؤمن به مرده و زنده (انعام/۱۲۲)؛ مثل موحد و مشرک به توانمندی گویا و

گنگی ناتوان (النحل/۷٦)؛ مثل مؤمن و کافر به «بینا» و «شنوا» و «کور و کر» (هود/۲٤)؛ مثل مؤمن و کافر به زمین خوب و بد (الاعراف/۵۸)؛ مثل توحید و شرک به درخت پاک و ناپاک (ابراهیم/۲٦-۲٤).

در عهد جدید تنها دو مثل به این روش ارائه شده‌اند که عبارت‌اند از: مثل فریسی و باج‌گیر (لوقا ۱۸: ۹ - ۱٤) و مثل گندم و کرکاس (متی ۱۳ : ۳۱ - ۳۵)؛ بنابراین امثال قرآن از این حیث دارای امتیاز نسبت به امثال عهد جدیدند.

۲-۵-۱: مثل‌های توصیفی

ازجمله اقسام مثل‌های قرآنی، توصیف و تصویرپردازی آن است؛ بدین معنا که آنچنان فضای موضوع مثل را ترسیم و توصیف کند که مخاطب خود را در آن فضا و محیط حس کند و هر قدر تصویرپردازی یک مثل روشن‌تر و شفاف‌تر باشد، بر مخاطب بیشتر و شدیدتر تأثیر خواهد گذاشت. قرآن کریم جاهای که لازم باشد به توصیف دقیق صحنه و شخصی‌های مثبت و منفی مثل و توصیف نعمت‌های بهشتی و عذاب‌های دوزخی می‌پردازد تا مخاطبان با ترسیم و تجسیم خود را در آن حالت تجسم کنند و با تمام وجود درگیر آن مثل شوند. مثل از این قسم عبارت‌اند از: صاحب دوباغ (الکهف/٤۳-۳۲)؛ توصیف بهشت (الرعد/۳۵؛ محمد/۱۵)؛ مثل ذات بی‌مانند خدا (النور/۳۵)؛ مثل حق و باطل (الرعد/۱۷)؛ مثل زندگی دنیا به باران (الحدید/۲۰؛ کهف/٤۵؛ یونس/۲٤)، گروهی سرگردان در بیابانی تاریک و وحشت‌زا (البقره/۲۰-۱۹)؛ خاموشی نور در بیابانی تاریک و وحشت‌زا (البقره/۱۸-۱۷).

در مثل‌های انجیل، توصیف بیشتر و گسترده‌تر است. علت اینکه مثل‌های انجیلی بلندتر و طولانی‌ترند، شاید این باشد که در آنها جزئی‌ترین مسائل، توصیف و تشریح شده‌اند و صحنهٔ مثل و خصوصیات افراد صحنه با جزئیات بیان شده‌اند؛ به‌خصوص در مثل‌های مرتبط با ملکوت این توصیفات بیشتر است.

۳-۵-۱: مثل‌های تاریخی و فردی

هدف مثل‌های قرآن گزارشگری تاریخی نیست؛ بلکه در دل هر یک از آنها نتیجه‌ای اخلاقی و آموزشی نهفته است. مثل‌های از این قبیل عبارت‌اند از: الگوهای سیئه (التحریم/۱۰)؛ الگوی حسنه (التحریم/۱۱)؛ مثل عالم منحرف به سگ هار (الاعراف/۱۷٦-۱۷۵)؛ مثل یهود به شیطان (الحشر/۱۷-۱٤).

مثال‌های عهد جدید از شخص خاصی به‌منزلهٔ الگو نام نبرده است؛ ازاین‌رو هیچ یک از مثال‌های این کتاب مقدس به صورت مثال های فردی بیان نشده است؛ بنابراین ارائهٔ مثل های فردی نیز از امتیازات امثال قرآن است.

٤-۵-۱: مثل‌های رمزی

منظور از مثل های رمزی که بخش چشمگیری از امثال قرآن و عهد جدید را تشکیل می دهند، امثالی است که در طی آن خداوند با ایماء و اشاره به اموری پرداخته است که درک و فهم صحیح آن نیازمند تدبری دقیق و موشکافانه است. آیات زیر برخی مثل های رمزی قرآن است:

۱- انفاق های خالصانه در راه خدا (بقره /۲٦۵)؛ ۲- انفاق برای دنیا به کشتزار توفان زده (آل عمران /۱۱٦-۱۱۷)؛ ۳- گروهی سرگردان در بیابانی تاریک و وحشت زا (بقره / ۲۰-۱۹).

همچنین در کتاب مقدس به این قسم از مثل توجه شایانی شده است؛ برای نمونه:

۱- مثل کارگران تاکستان (متی ۲۰ : ۱-۱٦) ؛ ۲- مثل گندم و علف هرز (متی /۱۳ : ۲٤-۳۰)؛ ۳- مثل ملکوت خدا به دانهٔ خردل (متی /۱۳ : ۳۱ و۳۲؛٤- مرقس /٤ : ۳۰ -۳۲؛ ۵-لوقا /۱۳ : ۱۸ -۲۱)

در این قسمت نمودار اقسام امثال در قرآن و عهد جدید ارائه شده است تا میزان بهره‌گیری این دو کتاب مقدس را از اقسام مختلف به نمایش بگذارد.

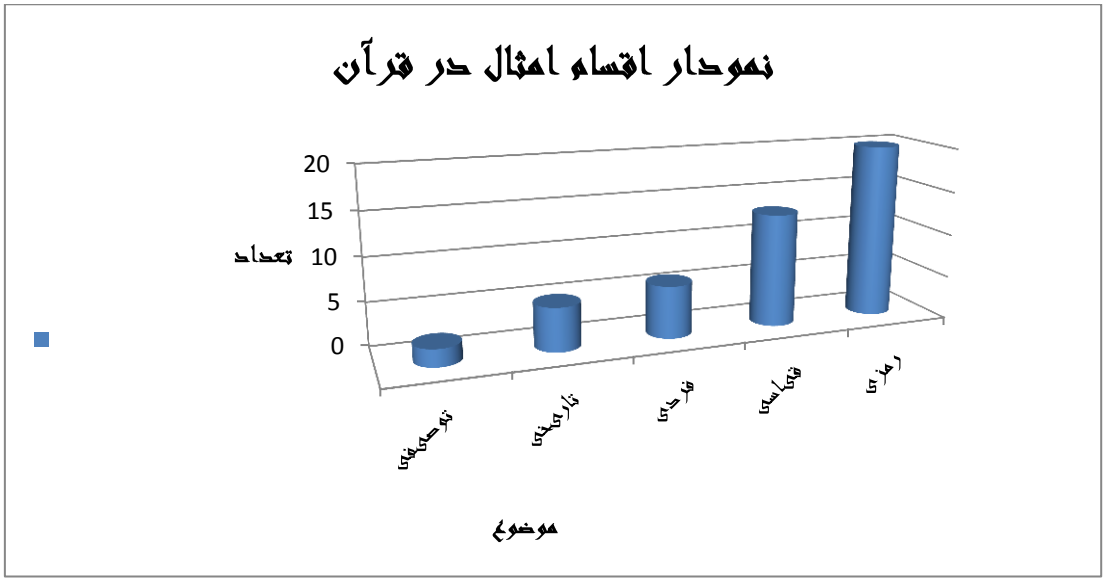

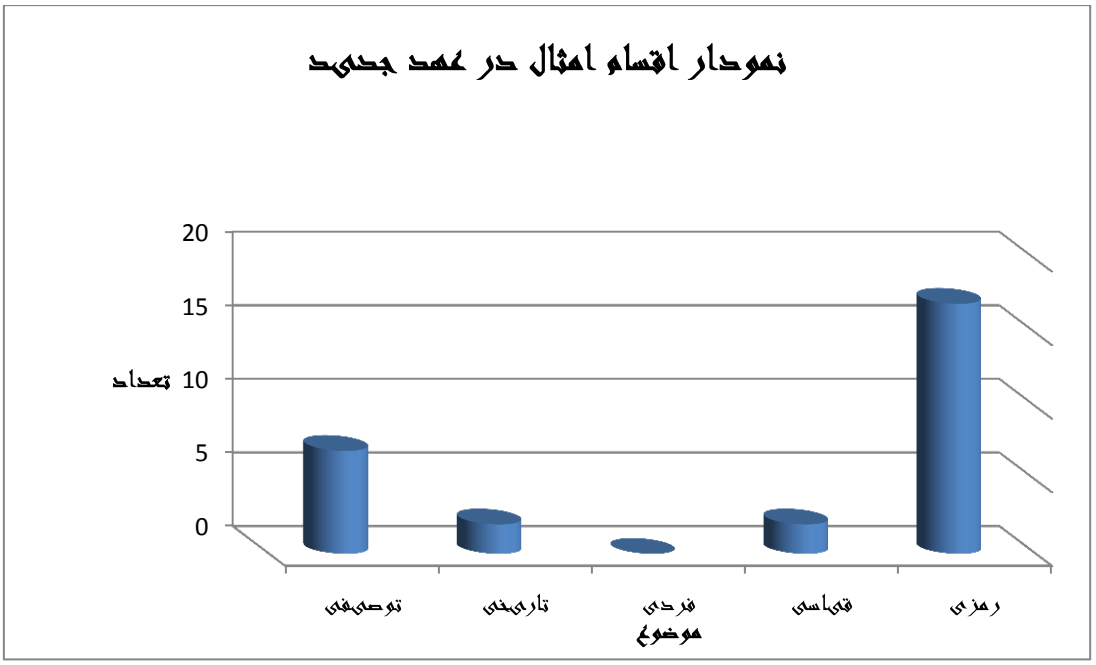

۶-۱: طول جملات امثال

یکی از ویژگی‌های بارز پاره‌ای از مثل های قرآن، حذف برخی از مقاطع و صحنه‌ها و واگذارکردن آن به مخاطبان است تا با نیروی تخیل و جستجوگر خویش بین آن دو پلی بزنند و آن خلاءها را پر سازند. قرآن برای ایجاد تکاپوی ذهنی و عدم‌رکود فکری انسان‌ها در طرح امثال همواره فرازهای مهم و کارساز را مطرح و از ارائه ی همهٔ جزئیاتی که نقش چندانی در القای پیام ندارند، خودداری کرده است. هدف از به کار بردن ایجاز در مثل‌های قرآنی اصالت‌دادن به محتوا و جنبه‌های عبرت‌آمیز است؛ بنابراین گاه فقط یک پرده یا یک حلقهٔ نمایشی از فرازهای مفید و مؤثر مثال‌ها ارائه شده و بازسازی بقیهٔ

پرده‌ها و حلقه‌ها به عهدهٔ مخاطبان گذارده شده است (قاسمی، ۱۳۸۲: ۹۹-۹۸)؛ درحالی‌که بیشتر مثل‌های عهد جدید به شیوهٔ اطناب و تفصیل، بیان و تمامی جزئیات کم اثر نیز در آن ذکر شده و هیچ مطلب کوچکی در آن فروگذار نشده است.

۱-۶-۱: مقایسه

تطبیق امثال قرآن و عهد جدید نشان می دهد امثال قرآن در نهایت ایجاز بیان شده است؛ در صورتی که در عهد جدید به اطناب بیان شده است. برای سنجش این مسئله، امثالی که طول جملات آنها بین ۱ تا ۵ جمله باشد، امثال کوتاه در نظر گرفته شدند که در این ارزیابی، بیشتر تعداد امثال قرآنی کوتاه بودند. برای سنجش طول امثال متوسط بین ٦ تا ۱۰ جمله در نظر گرفته شد که پس از امثال کوتاه این قسم از امثال نیز تعدادشان در قرآن زیاد است و برای سنجش امثال بلند ملاک را از ۱۰ جمله بیشتر گرفته شد که کمترین تعداد را در بین امثال قرآنی به خود اختصاص داد؛ اما درمقابل بیشترین تعداد امثال عهد جدید از این قسم بودند.

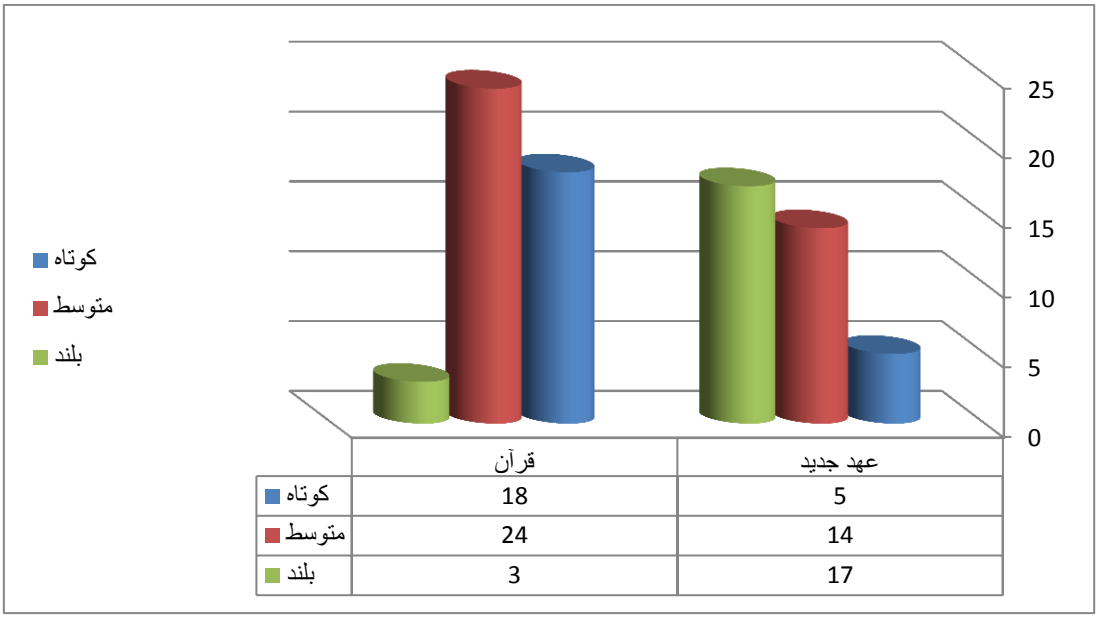

	قرآن	عهد جدید
کوتاه	18	5
متوسط	24	14
بلند	3	17

نتیجه

با توجه به مطالب بیان‌شده مهم‌ترین قسمت مثل‌ها بحث موضوعات مثل ها است که درحقیقت بیان‌کنندهٔ رسالت اصلی آنهاست. هر دو کتاب برای تشریح و تبیین رسالت و هدف خود از این قالب ادبی استفاده کردند و مهم ترین موضوع که بیشترین تعداد امثال را به خود اختصاص داده است، بحث شرک و توحید است. در بین مثل های انجیلی نیز بحث ملکوت خداوند بیشترین تعداد امثال را شامل می‌شود که می توان به‌صراحت اعلام کرد هر دو کتاب در زمینهٔ بحث‌های اعتقادی که در راستای هدف کلی و اصلی این دو کتاب است، از قالب مثل بیشترین بهره را برده‌اند.

اما نکته‌ای که در مواجهه با امثال این دو کتاب ارزشمند به‌وضوح درخور مشاهده است، بحث عینیت و واقعی‌بودن مباحث مطرح‌شده در مثل‌های قرآنی است؛ برای مثال در معرفی‌کردن الگوی حسنه و سیئه قرآن کریم از الگوهای واقعی و حقیقی که در تاریخ و در جامعه نزول موجود و معهود بوده، استفاده کرده است؛ در صورتی که در مثل های انجیلی این الگوها نمادین و سمبلیک‌اند و بیشتر از یک طبقه آن هم به‌صورت اشخاص نکره بهره جسته است. این موضوع می‌تواند در باور و الگوپذیری مخاطبان تأثیر بگذارد. بدین صورت که لزوماً تمام افراد فریسیان افراد مغرور و جاه طلبی نبودند؛

بلکه ممکن است در بین آنها افراد خیرخواه و نیکویی وجود داشته باشد و اینگونه مثل‌ها تصور واقعی و حقیقی را در بین مخاطبان به وجود نمی‌آورد. شاید این نقطه ضعفی برای مثل های انجیلی به شمار آید؛ البته ما منکر اینکه در بین این گروه افرادی وجود داشته‌اند که می توانند الگویی سیئه محسوب به شمار آیند؛ اما نمی توان قید تمامیت و همگانی را به کار گرفت. از طرفی دیگر، این نوع از مثل در یک کتاب دینی شاید وجهۀ دینداران و افراد پای‌بند به شئونات و حتی اهل کلیسا را در دوره‌های بعدی خدشه دار کند؛ زیرا در مقابل این افراد دیندار و پای‌بند به مناسک دینی، الگوی مثبت را فردی قرار می‌دهد که شاید به ظاهر به شریعت و مناسک دینی پایبند نیست؛ اما طبق نیت و خصلت فردی خود می تواند تبدیل به الگوی حسنه شود که این بحث نشان می دهد برای خوب‌بودن لزوماً نباید به شریعت و قواعد آن پایبند بود؛ اما در مثل های قرآنی با معرفی الگوهای عینی و واقعی، افرادی را معرفی می‌کنند که پرورش‌یافتۀ دین و شریعت دینی اند و خصایص رفتاری آنها از باورهای دینی و الهی سرچشمه می‌گیرند. درحقیقت مثل‌های قرآنی، ظاهر و باطن افراد همسان را معرفی می‌کند و این افراد را تربیت‌یافته و پرورش‌شدۀ دامن دین می‌داند. بر اساس این، مباحث و موضوعاتی خوب اند که صبغۀ دینی و الهی دارند و درمقابل بعضی مباحث و موضوعات مخرب‌اند که اینها از دین و شریعت به دورند و به مراتب مخاطبان را نیز از خداوند دورتر می‌کنند؛ همانند انفاقی که همراه با نفاق و ریا باشد.

مبحث بعدی که در رابطه با تطبیق مثل های این کتاب تحقیق و تفحص شده است، اقسام مثل بود؛ همان‌گونه که بیان شد قرآن کریم از شیوۀ مقایسه و قیاس کردن به مراتب از انجیل مقدس بیشتر استفاده کرده بود. این شیوه مثل شاید از بهترین قالب برای تبیین و تشریح مطلب باشد؛ زیرا زمانی که در قالب یک مثل موضوعات به نسبت هم سنجیده و ارزش‌گذاری می‌شوند، مخاطب درک و فهم جامع تری نسبت به هدف و موضوع پیدا می‌کند؛ البته درمقابل در بین مثل‌های انجیلی شاید می‌توان این نکته را اذعان کرد که از توصیف بیشتری برخوردارند که این موضوع تنها اختصاص به قالب مثل در این کتاب مقدس نیست؛ بلکه در دیگر قالب‌ها و شیوه‌های بیانی عهد جدید نیز مشاهده می‌شود. شاید به همین دلیل است که اطناب در بین مثل های انجیل به مراتب بیشتر از مثل های قرآنی است؛ زیرا گاهی از هدف و رسالت مثل یا دیگر مباحث همچون داستان های آن دور شده و بیشتر به تشریح و توصیف صحنه و گفتن حاشیه‌ها پرداخته شده است؛ اما این مطلب شاید متناسب با نوع مخاطبان و فضای نزول نیز باشد؛ بدین‌گونه که نوعاً افرادی بودند که به دنبال جزئیات و تشریح و تبیین مطالب بودند و این خصلت آنها این‌گونه بیانات را طلب می‌کرد و در تصویرسازی ذهنی و تجسم بیشتر موضوعات در اذهان آنان کمک می کرد؛ اما در بین مثل های قرآنی این نوع از تصویرسازی و توصیف صحنه و جزئیات به مراتب کمتر است و به همین دلیل، مثل‌های قرآنی کوتاه‌تر و مختصرترند. احتمال دیگر این مسئله می تواند این باشد که همواره در کنار قرآن کریم مفسران معصوم و نائبان الهی حضور داشتند که به تشریح و تفسیر این مثل‌ها می‌پرداختند.

درنهایت می توان این چنین برداشت کرد که هر دو کتاب در راستای رسالت و ناظر با اهداف اصلی خود از قالب و شیوۀ مثل استفاده کرده‌اند. موضوعات و مفاهیم متعددی را مطرح کرده‌اند که لازمۀ بهتر زیستن و سعادت افرادند. زیبایی این شیوۀ بیانی در این است که هیچ‌گاه رنگ کهنگی و بدون کارایی بر آن نمی نشیند و از طرف دیگر، به دلیل جالب‌بودن این شیوه، این قسم از آیات به مراتب بهتر در اذهان مردم جا می گیرند و راحت در محاورات و در بین افراد به‌عنوان شاهد مثال استفاده می‌شوند که البته این مسئله به مراتب در بین مثل‌های قرآنی به دلیل وجیز و کوتاه‌تربودن مشاهده‌پذیر است.

منابع

١- قرآن کریم، ترجمهٔ مکارم شیرازی.

٢- عهد جدید، ترجمهٔ هزاره نو.

٣- عهد قدیم، ترجمهٔ تفسیری کتاب مقدس.

٤- پورنامداریان، تقی، (١٣٨٩)، رمز و داستان‌های رمزی در ادب فارسی، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.

٥- حسینی، جعفر، (١٤١٣)، اسالیب البیان فی القرآن، تهران، مؤسسهٔ الطباعه و النشر وزاره الثقافه و الارشاد اسلامی.

٦- حکمت، علی‌اصغر، (١٣٦١)، امثال قرآن فصلی از تاریخ قرآن کریم، تهران، چاپخانه مجلس.

٧- داد، سیما، (١٣٧١)، فرهنگ اصطلاحات ادبی، تهران، مروارید.

٨- زرکشی، بدرالدین، (١٤١٠)، البرهان فی علوم القرآن، بیروت، دارالمعرفه.

٩- زلهایم، رودلف، (١٣٨١)، امثال کهن عربی، ترجمهٔ احمد شفیعی‌ها، تهران، نشر دانشگاهی.

١٠- سبحانی، جعفر، (١٣٧٩)، الامثال فی القرآن الکریم، قم، مؤسسهٔ الصادق(ع).

١١- سیوطی، جلالالدین، (١٤٢١)، الإتقان فی علوم القرآن، بیروت، دارالکتب العربی.

١٢- شوالیه، ژان و آلن گربران، (١٣٧٨)، فرهنگ نمادها، ترجمهٔ سودابه فضایلی، نشر جیحون.

١٣- طباطبایی، محمدحسین، (١٣٧٤)، المیزان فی تفسیر القرآن، مترجم: محمدباقر موسوی همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعهٔ مدرسین حوزهٔ علمیه قم.

١٤- فیروزآبادی، محمد بن یعقوب، (١٤١٦)، بصائر ذوی التمییز فی لطائف الکتاب العزیز، بتحقیق محمدعلی نجار؛ عبدالعلی طحاوی، قاهره، جمهوریهٔ مصر العربیهٔ، وزارهٔ الاوقاف، المجلس الاعلی للشئون الاسلامیهٔ.

١٥- عزیز، فهیم، (١٣٩٢)، دانش تفسیر در سنت یهودی، علی مسیحی نجفی‌نژاد، قم، انتشارات دانشگاه مفید.

١٦- قاسمی، حمیدمحمد، (١٣٨٢)، مثل‌های قرآن، تهران، اسوه.

١٧- لئون ذوفور، گزاویه، (بی تا)، فرهنگ الهیات کتاب مقدس، تهران، کانون یوحنای رسول.

١٨- مجلسی، محمدباقر بن محمد تقی، (١٤٠٣)، بحار الأنوار، بیروت، دار إحیاء التراث العربی.

١٩- مکارم شیرازی، ناصر، (١٣٧٤)، امثال القرآن، قم، انتشارات نسل جوان.